

Назар Ю. Подольчак (Національний університет
«Львівська політехніка», Україна)

Андрій А. Тимейчук (Національний університет
«Львівська політехніка», Україна)

НАЛАГОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ВЗАЄМОВІДНОСИН У СИСТЕМІ «ПІДПРИЄМСТВО – ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА»

У статті запропоновано шляхи вирішення проблеми формування стратегії й тактики взаємовідносин між підприємствами та державною податковою службою. Розвинуто категоріальний апарат і сформовано модель оцінювання податкового ризику. Наведені теоретичні й практичні результати сприятимуть налагодженню співпраці між підприємствами та державною податковою службою.

Ключові слова: підприємство, державна податкова служба, стратегія і тактика взаємовідносин.

Рис. 4. Літ. 10.

Назар Ю. Подольчак (Национальный университет
«Львовская политехника», Украина)

Андрей А. Тимейчук (Национальный университет
«Львовская политехника», Украина)

НАЛАЖИВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В СИСТЕМЕ «ПРЕДПРИЯТИЕ – ГОСУДАРСТВЕННАЯ НАЛОГОВАЯ СЛУЖБА»

В статье приведены решения проблемы формирования стратегии и тактики взаимоотношений между предприятиями и государственной налоговой службой. Развит категоріальний апарат і сформирована модель оценки налогового риска. Представленные теоретические и практические результаты будут способствовать налаживанию сотрудничества между предприятиями и государственной налоговой службой.

Ключевые слова: предприятие, государственная налоговая служба, стратегия и тактика взаимоотношений.

Nazar Y. Podolchak (National University "Lviv Polytechnics", Ukraine)

Andriy A. Tymeychuk (National University "Lviv Polytechnics", Ukraine)

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF INTERRELATIONS WITHIN THE SYSTEM "ENTERPRISE – STATE TAX SERVICE"

The article presents the solution to the problem of shaping the strategy and tactics in the relations between enterprises and state tax service. The categorical toolkit is worked out and the model is formed for the assessment of tax risks. The presented theoretical and practical results would boost the cooperation between enterprises and state tax service.

Keywords: enterprise; state tax service; strategy and tactics in the relationship.

Постановка проблеми. Для подальшого розвитку вітчизняної економіки необхідно проводити реформи не тільки у сфері нормативно-правового регулювання відносин між суб'єктами ринку, але й формувати нові способи співпраці між державними органами влади та підприємцями. Проблеми несиметричності прав учасників податкового процесу, практика презумпції винуватості платників податків, надмірно витратна для держави й бізнесу системи адміністрування податків, високий рівень тінізації економіки, чисельні факти

ухилення від сплати податків, неефективне згладжування соціальної нерівності можуть бути швидко вирішені тільки за умови взаємодії між підприємцями й податковими органами. Взаємовигідність співпраці між підприємствами та державною податковою службою (ДПС) зумовлює необхідність формування нових способів такої взаємодії, удосконалення методів співпраці, підвищення ефективності підходів до спільної діяльності, що дасть змогу оптимізувати витрати державних і приватних ресурсів, а отже, вирішувати інші нагальні проблеми державного управління та завдання діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частково взаємодія та співпраця між підприємствами та ДПС відображена у працях таких вітчизняних науковців, як: П.К. Бечко [1], О.В. Олійник [5], Л.Л. Тарангул [8], І.В. Філон [5], С.І. Юрій [9; 10] та інші. У працях цих вчених описано взаємовідносини платників податків з податковими органами і контроль за дотриманням податкового та валютного законодавства [9; 10]: формування податкової звітності та визначення податкового зобов'язання, узгодження сум податкових зобов'язань, джерела сплати податкових зобов'язань або погашення податкового боргу, фінансові санкції тощо.

Вітчизняні та зарубіжні науковці виділяють такі стратегії й тактики підприємства у взаємовідносинах з ДПС: 1) ухилення від оподаткування [2, 87; 7, 58–60]; 2) інтенсивний вплив на формування нормативно-правових актів, стратегію й тактику ДПС [1, 242]; 3) оптимізація системи оподаткування [6, 215]; 4) виконання існуючих нормативно-правових актів [3, 36]; 5) змішана.

Невирішені частини проблеми. Взаємодія між підприємствами та ДПС є необхідною, оскільки вона забезпечує обопільний добробут та ефективну діяльність кожного із суб'єктів таких взаємин. Однак, як показують дослідження, виникає низка суб'єктивних (опортуністична поведінка підприємців, неефективне керівництво ДПС, бюрократія тощо) та об'єктивних (бар'єри, ризики, невизначеність, інформаційна асиметрія тощо) чинників, що перешкоджають результативним відносинам підприємств та ДПС. Однак відсутні механізми побудови взаємодії у системі «підприємство – податкова адміністрація».

Мета дослідження. Сформувані засадничі принципи, методи, моделі та рекомендації щодо розробки й реалізації стратегій і тактик співпраці підприємств із ДПС.

Основні результати дослідження. Поділ стратегій і тактик взаємовідносин у системі «підприємство – ДПС» можна здійснити у двовимірному просторі, при цьому за ознаки поділу доцільно використати такі чинники: часові витрати та втрати інших ресурсів (рис. 1). Таке зображення стратегій і тактик є найбільш імовірним, однак послідовність розміщення інколи може не виконуватись, враховуючи насамперед інші чинники зовнішнього впливу.

Процес формування всіх запропонованих стратегій і тактик повинен пройти певні загальні й особливі (для кожної із стратегічних і тактичних альтернатив) етапи розроблення та впровадження. Зокрема, до загальних етапів вироблення стратегічних альтернатив слід віднести: встановлення місії та формування цілей підприємства; аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ діяльності підприємства; реалізація стратегії; оцінювання та контролю-

вання реалізації стратегії; регулювання стратегічних дій. Для всіх без винятку стратегій ці етапи будуть універсальними та схожими у назві й окремих формах застосування. Однак інші етапи будуть специфічними з урахуванням особливостей самої стратегії, що формуватиме та реалізуватиме підприємство (рис. 2). Також незалежно від обраної стратегії взаємовідносин у системі «підприємство – ДПС» однаково важливо для усіх видів стратегій проаналізувати нормативно-правові акти у сфері оподаткування та напрями розвитку ДПС.

Рис. 1. Витрати часу та інших видів ресурсів на формування та реалізацію стратегій і тактик взаємовідносин у системі «підприємство – ДПС», авторська розробка

Важливим елементом системи оцінювання ефективності взаємодії підприємства з ДПС є оцінювання ризиків несплати податків та інших видів податкових ризиків, оскільки необхідний не тотальний податковий контроль, а цілеспрямоване виявлення, запобігання і припинення податкових правопорушень і, що важливо, спонукання платників податків до добровільної відмови від дій, спрямованих на ухилення від оподаткування. Оцінювання ризиків відбувається з метою складання графіка та черговості перевірки ДПС, форми перевірки, її тривалості та інших елементів перевірки. Однак такі методики повинні бути комплексними за системою показників, адекватними до умов розвитку ринку, системними з позицій оцінювання ризиків щодо несплати податків і врахування галузевих особливостей діяльності платників податків.

За методикою k-середніх розраховано середні значення показників за 3 групами підприємств із різним рівнем податкового ризику (рис. 3). Згідно з отриманими середніми значеннями показників рівня податкового ризику можна зробити такі висновки: мінімальний рівень податкового ризику притаманний діяльності підприємств, що сформували другу групу, середній рівень податкового ризику виникає у діяльності підприємств, що утворили

групу № 1, високий рівень податкового ризику притаманний діяльності підприємств, які сформували третю групу.

Рис. 2. Розробка, вибір і реалізацій стратегічних альтернатив взаємовідносин у системі «підприємство – ДПС», авторська розробка

Отже, у групу № 1 об'єдналися такі підприємства: ПАТ «Луцьк Фудз», ПАТ «Гнідавський цукровий завод», ПАТ «Рожищенський сирзавод», ПАТ «Ковельський хлібокомбінат», ПАТ «Володимир-Волинська птахофабрика», ПАТ «Хліб», ПрАТ «Волиньхолдінг», ПрАТ «Агросвіт». Для всіх цих підприємств рівень податкового ризику є середнім згідно з отриманими розрахунковими значеннями.

У групу № 2 об'єдналися такі підприємства: ПАТ «Володимир-Волинський хлібозавод», ПАТ «Нововолинський хлібозавод», ПАТ «Павлівський пивоварний завод». Це підприємства з мінімальним рівнем податкового ризику, тому недоцільно включати у план виїзної документальної перевірки на наступний період ДПС підприємства цієї групи, оскільки ймовірність порушення ними податкового законодавства є мінімальною.

У групу № 3 об'єдналися такі підприємства: ПАТ «Володимир-Волинський цукровий завод», ПАТ «Горохівський цукровий завод», ПАТ «Ковельмолоко», ПАТ «Володимир-Волинський комбінат молочних продуктів», ПрАТ

«Волиньхолдінг». Найбільш імовірно, що саме підприємства цієї групи порушували та порушуватимуть нормативно-правові акти у сфері оподаткування.

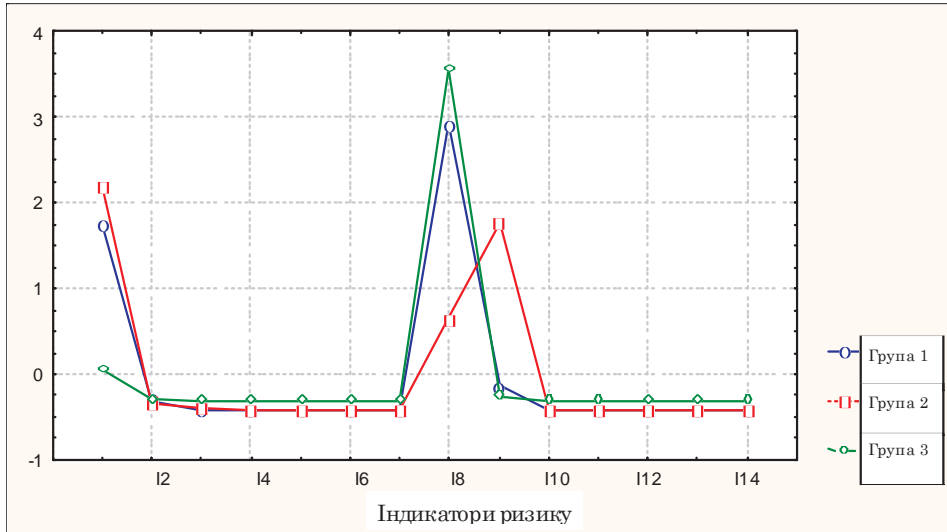

Рис. 3. Середні значення рівня податкового ризику за 3 групами підприємств, сформовано із використанням методу k-середніх

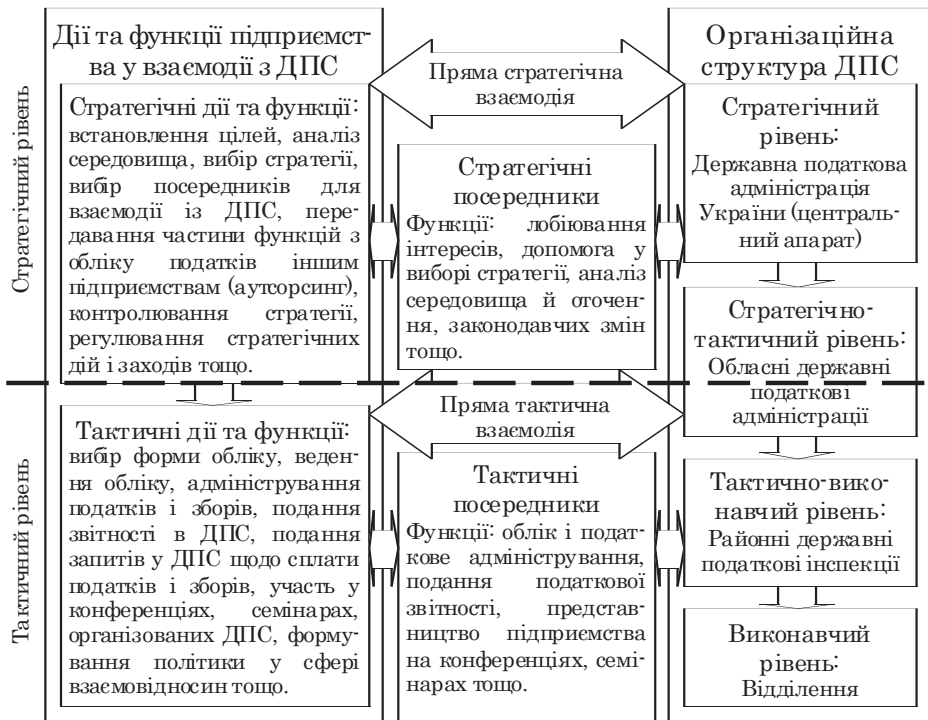

Рис. 4. Стратегічний і тактичний організаційні рівні управління при взаємодії у системі «підприємство – ДПС», авторська розробка

Таким чином, поділ підприємств на групи одночасно за низкою індикаторів рівня податкового ризику дасть змогу адекватно сформулювати план виїзних документальних перевірок, що зекономить державні кошти, ресурси підприємств, підвищить ефективність взаємодії підприємств і ДПС, забезпечить високий відсоток виявлення фактів порушення нормативно-правових актів.

Розмежування стратегії й тактики дає змогу визначити не тільки стратегічні та тактичні функції діяльності підприємств, а також чітко виділити посередників, яких необхідно залучати до реалізації стратегічних або тактичних цілей підприємства у взаємодії з ДПС (рис. 4).

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання – формування стратегії й тактики взаємовідносин у системі «підприємство – ДПС». Досліджувана проблема набуває особливого значення в Україні з огляду на високий рівень витрат на адміністрування податків, недосконалість вітчизняних нормативно-правових актів у сфері оподаткування, відсутність сучасних методів співпраці між стратегічними партнерами, зростання впливу зовнішніх негативних чинників (серед яких домінує фінансово-економічна криза) на взаємини між підприємствами та ДПС. Отримані наукові й прикладні результати сприятимуть розвитку діалогу між суб'єктами ринку, удосконаленню систем адміністрування податків, оптимізації роботи ДПС, підвищенню результативності діяльності персоналу, а отже, покращенню фінансово-господарських показників діяльності підприємства.

Подальші дослідження слід спрямувати на розробку тактичних дій і політики взаємодії підприємств та ДПС.

1. Бечко П.К. Податкова система. – К.: Центра навчальної літератури, 2006. – 368 с.
2. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
3. Малашонюк Б., Владимирський Г. Податкова терапія виробничої кризи (Альтернативна концепція системи оподаткування в Україні) // Економіка України. – 2006. – №4. – С. 34–42.
4. Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
5. Олійник О.В., Філон І.В. Податкова система. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.
6. Основи оподаткування / Під наук. ред. Т.В. Калінеску. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2007. – 416 с.
7. Сторожук О. Вплив тіньової економіки на оподаткування // Вісник Податкової служби України: Журнал Державної податкової адміністрації України. – 2007. – №10. – С. 57–62.
8. Тарангул Л.Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): Монографія. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.
9. Юрій С.І., Бескид Й.М. Бюджетна система України. – К., 2000. – 312 с.
10. Юрій С.І., Таранов І.М. Оцінка ефективності надання пільг з оподаткування // Фінанси України. – 2002. – №12. – С. 12–18.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2013.